

ZIRKER Hans, **Religionskritik**, Patmos, Düsseldorf, 1982, Leitfaden Theologie 5, ss. 215, cijena 13 DM

Hans Zirker, profesor fundamentalne teologije na duisburškom sveučilištu, uhvatio se ukoštac sa vrlo zahtjevnom ali neobično zanimljivom temom: kritičko sagledavanje religije kao vjerskog i društvenog fenomena. Naslov njegove knjige glasi „Kritika religije” što u širem smislu za njega znači „skup prigovora i izjava uperenih jednostavno protiv religije ili neke određene vjerske zajednice s obzirom na njezin svjetonazor i način osmišljavanja života”. Po Zirkeru odlučujuće za kritiku religije jest tko je promiče i s kojom nakanom. Što se tiče nakane, postoje dva pristupa: jedan vanjski, a drugi imanentni. Imanentni počiva na samoj zajednici koja je samokritična prema svojem vjerskom izričaju, dok vanjska kritika (kritika nevjernika!) osporava religiji njezinu vjerodostojnost i korisnost premda ne niječe neke njezine pozitivne i pažnje vrijedne momente.

Zirker će se u svojem djelu zadržavati prvenstveno na ovom drugom vidu premda će biti na trenutke očito kako je teško dijeliti imanentno od vanjskog ili, bolje rečeno, kako su to pomalo dva vida jedne te iste stvarnosti.

Autor je jako osjetljiv na ozbiljnost pristupa. Jasnno i kompetentno uočava argumente koji teorijski stoje dok majstorski otkriva manje promišljene i na brzinu donešene zaključke. Nezanimanje za religiju i iz tog nutarnjeg stava donešeni zaključci za duisburškog pastoralnog teologa nisu vrijedni pažnje i razmatranja.

Imajući to u vidu, lakše ćemo shvatiti njegovu trostruko dijeljenje sustavne kritike religije s obzirom na javnu svijest:

- kritika religije kao r e a k c i j a na određene religiozne postavke, načine mišljenja, djelovanja i međusobnih odnosa;
- kritika religije kao a r t i k u l a c i j a bliskih ili čak proširenih uvjerenja, misaonih pretpostavaka, sklonosti i spoznajnih interesa;
- kritika religije kao p o t i c a j za promjenu svijesti prije svega u krugu jednostavnog puka.

Svjestan činjenice da je kritika religije vrlo opširno područje i da zahtijeva veliku kompetenciju, autor ne misli da je ovom knjigom iscrpio problem. On želi sa svoje strane dati obol stremljenju tolikih znanstvenika koji svoju kompetenciju ulažu u raščlanjivanje i razjašnjavanje te općeljudske pojave. Zato kaže: „Ovdje se ne daje sveobuhvatan i diferenciran pregled kritike religije; broj spomenutih autora i djela je ograničen... Prednost je dana tipičnim uzorcima kritike religije, koje su oblikovale posebne povijesne situacije i posebno istaknute ličnosti.” Izbor literature tako je načinjen da se stvori pouzdan uvid u dotičnu problematiku, naročito onu novijeg datuma, koja se striktno odnosi na vjerodostojnost religije i to prvenstveno one

kršćanskog tipa.

Pa ipak Zirkerova se studija ne ograničava na idejno povijesne situacije određenog tipa i kova, ona ne ide za tim da opiše posebne svjetonazore i položaje koji bi mogli proisteći iz njih; ona se prvenstveno zadržava na društvenim preduvjetima koji uzrokuju kritiku religije. Nadalje, autoru nije stalo do toga da međusobno sučeljava pojedine kritičkoreligijske pozicije kako bi došao do onoga što ih ujedinjuje ili eventualno međusobno udaljava. Stoga čitalac ne treba tražiti „apologetske” komponente s obzirom na ovu ili onu poziciju u ovoj knjizi. Autor prvenstveno ide za tim da ukaže na uvjete koji su prouzročili određeno shvaćanje religije odnosno kritike religije, a koji s jedne strane stvaraju nemir i nelagodnost, dok su s druge strane poticaj za novo premišljanje i istraživanje nečega „što se samo po sebi razumije”.

Zirkerova tumačenja i teološka istraživanja ovog fenomena odnose se prvenstveno na djela A. Comtea, L. Feuerbacha, K. Marxa, F. Nietzschea, S. Freuda i jezično-analitičnu kritiku religije.

Suverenost u tretiranju ovoga problema, kompetentno uvođenje u misao šestorice markantnih osobnosti s tog područja novijeg datuma te jasno didaktički postavljene pozicije čine ovu studiju mjerodavnom za shvaćanje kritike religije kršćanskog tipa. Osim toga ova knjiga posreduje znanje o pozicijama koje su relevantne za kulturnu i znanstvenu atmosferu trenutka u kojem upravo živimo.

Marko Pranjić